

Elintarvikemarkkina- ja elintarviketurvallisuusvirasto
Livsmedelsmyndigheten
The Food Market Ombudsman

Elintarvikemarkkina- ja elintarviketurvallisuusviraston toimintakertomus 2024

SISÄLLYS

1 JOHDON KATSAUS	1
2 VAIKUTTAVUUS	2
2.1 ELINTARVIKEMARKKINAVALTUUTETUN PAINOPISTEET VUODELLE 2024	2
2.2 KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ	3
2.3 ELINTARVIKEMARKKINAVALTUUTETUN ANTAMAT OHJEISTUKSET, SUOSITUKSET JA EHDOTUKSET	4
3 TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS	4
3.1 TOIMINNAN KUSTANNUKSET JA MÄÄRÄRAHOJEN KÄYTTÖ	4
4 TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA	6
4.1 VIREILLE TULLEET JA KÄSITELLYT ASIAT VUOSINA 2020–2023	6
4.2 VIESTINTÄ	9
4.3 ESIINTYMISET, TAPAAMISET JA VIERAILUT SEKÄ ASiantuntijajäsenyydet	9
5 HENKISTEN VOIMAVAROJEN HALLINTA JA KEHITTÄMINEN	10
5.1 HENKISTEN VOIMAVAROJEN HALLINTA	10
5.2 HENKILÖSTÖRESURSSIT JA HENKILÖSTÖN RAKENNE	11
5.3 TYÖHYVINVOINTI JA KEHITTÄMINEN	11
6 TILINPÄÄTÖSANALYYSI	12
6.1 TUOTTO- JA KULULASKELMA	12
6.2 RAHOITUSLASKELMA	13
6.3 KUSTANNUKSET KULULAJEITTAIN	14
7 EPÄILLYT VÄÄRINKÄYTÖKSET	15
8 KAUPPATAPADIREKTIIVIN 10 ARTIKLAN 1 KOHDASSA TARKOITETTU RAPORTTI	15

1 Johdon katsaus

Vuosi 2024 oli elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston viides kokonainen toimintavuosi. Toimintansa aikana elintarvikemarkkinavaltuutettu on vakiinnuttanut asemansa elintarvikemarkkinoita seuraavana ja elintarvikemarkkinalaissa kielletyiksi säädettyjä kauppatapoja valvovana uutena viranomaisena.

Vuonna 2023 tuli voimaan elintarvikemarkkinalakia koskevia muutoksia, joilla elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtäviä lisättiin ja täsmennettiin. Elintarvikemarkkinoiden kannalta keskeisimmät muutokset koskivat maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maksuaikoja ja palautusehtoja. Toimintavuoden aikana julkaistiinkin palautuksia koskeva ohjeistus ja neuvottiin elintarvikeketjun toimijoita uusien säännösten sisällöstä.

Toimintansa aikana elintarvikemarkkinavaltuutettu on havainnut, että laissa kielletyiksi säädettyjä kauppatapoja harjoittavista ostajista ei uskalleta tehdä varsinaisia toimenpitepyyntöjä. Ilmiö on koko EU:n laajuinen ja johtuu ymmärrettävästi liikesuhteen katkeamisen pelosta. Vastauksena tähän ilmiöön elintarvikemarkkinavaltuutettu on lisännyt viestintää sopijapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista. Vuoden 2024 aikana on entistä näkyvämmiin tehty tunnetuksi mahdollisuutta olla elintarvikemarkkinavaltuutettuun yhteydessä tarvittaessa myös anonyymisti. Vuoden aikana jatkettiin myös alakohtaisia kyselyitä, joilla pyritään anonyymisti saamaan ajantasaista ja entistä tarkempaa tietoa lain noudattamisesta. Vuoden 2024 aikana kyselyt suunnattiin hedelmä- ja marja-alan, juoma-alan sekä liha-alan alkutuotannon toimijoille. Alakohtaiset kyselyt ovat tuoneet tehokkaasti esiin sellaisia lain noudattamiseen liittyviä ongelmia, joiden ratkaisemiseen valtuutetun toiminnassa jatkossa tullaan keskittymään.

Ruokaketju, kuten monet muut toimialat, on toimintaympäristöltään jatkuvan muutoksen kohteena. Elintarvikemarkkinavaltuutettu reagoi näihin toimintaympäristön muutoksiin ja on omalla toiminnallaan vaikuttamassa siihen, että ketju toimii oikeudenmukaisesti ja tehokkaasti myös erilaisissa muutos- ja murrostilanteissa. Esimerkiksi elintarvikeketjun kauppatalautakunnan lopetettua toimintansa vuoden 2024 päättyessä valtuutettu on valmistautunut jatkossa entistä aktiivisemmin antamaan erilaisia suosituksia hyvistä kauppatavoista elintarvikeketjussa. Vuoden 2021 lopussa perustettu ruokaketjun keskeisistä toimijoista koostuva yhteistyöryhmä on jatkanut toimintaansa, ja sillä on edelleen keskeinen merkitys elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävien hoitamisessa.

Vuosi 2024 oli elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa hyvin poikkeuksellinen, ja toimistossa jouduttiin toimimaan tavallistakin vähäisemmällä henkilöstöresursseilla. Tämä johti siihen valitettavaan lopputulokseen, että monia tärkeitä asioita jouduttiin jättämään joko vähäiselle huomiolle tai peräti kokonaan tekemättä. Elintarvikemarkkinavaltuutetun lähiaikojen yksi keskeisimmistä tavoitteista onkin turvata toimistolle riittävät resurssit. Nykyarvion mukaan toimiston sujuvan toiminnan takaamiseksi ehdoton minimivaatimus henkilöresursseiksi on kuusi henkilötyövuotta.

Loppuvuoden 2024 aikana maa- ja metsätalousministeriö ja elintarvikemarkkinavaltuutettu neuvottelivat valtuutetun historian ensimmäisestä tulossopimuksesta, joka allekirjoitettiin tammikuussa 2025. Tulossopimuksessa sovitaan esimerkiksi valvonnan yhteiskunnallisista vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteista sekä toimiston resursseista. Jatkossa vuosittain neuvoteltava tulossopimus muodostaa pohjan elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminnalle. Tulossopimuksen pohjalta elintarvikemarkkinavaltuutettu itsenäisenä ja riippumattomana viranomaisena tarkentaa toimintansa vuositason tavoitteita sekä niitä keinoja, joilla näihin tavoitteisiin on tarkoitus päästä.

2 Vaikuttavuus

2.1 Elintarvikemarkkinavaltuutetun painopisteet vuodelle 2024

Alakohtaisten kyselyiden toteuttaminen

Vuoden 2024 toimintasuunnitelman mukaan elintarvikemarkkinavaltuutettu toteuttaa toimintavuoden 2024 aikana elintarvikealan toimijoille kohdennettavia alakohtaisia kyselyitä, joiden avulla selvitetään muun ohella mahdollisten epäterveiden kauppatapojen esiintymistä.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu toteutti vuoden 2024 aikana yhteensä kolme alakohtaista kohdennettua kyselyä. Toteutetut kyselyt koskivat hedelmä- ja marja-alaa, juoma-alaa sekä liha-alan alkutuotantoa. Kyselyiden avulla saatiin tietoa siitä, minkälaisia ongelmia kyselyn kohteena olleilla toimialoilla yleisimmin esiintyy. Lisäksi kyselyt antoivat tietoa siitä, miten hyvin elintarvikemarkkinavaltuutetun toiminta ja elintarvikemarkkinalaki kyselyn kohteena olleilla aloilla tunnetaan.

Alakohtaisten kyselyiden tuloksia hyödynnetään elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa tulevan toiminnan suunnittelussa ja valvonnan sekä neuvonnan kohdentamisessa. Tietojen avulla voidaan esimerkiksi suunnitella tulevia tarkempia selvityksiä ja sitä, miltä osin valtuutetun antama tarkempi ohjeistus elintarvikemarkkinalain säännösten soveltamisesta on tarpeen.

Valtuutetun toiminnan tunnettuuden lisääminen

Vuoden 2024 toimintasuunnitelman mukaan elintarvikemarkkinavaltuutettu tulee jatkamaan toimintansa tunnettuuden lisäämistä.

Valtuutetun toiminnan tunnettuuden lisäämisessä on vuoden 2024 aikana erityisesti hyödynnetty viestintää. Vuoden aikana on annettu entistä kohdennetumpaa ja ajantasaisempaa viestintää elintarvikeketjun toimintaan ja tehokkuuteen liittyvissä asioissa. Viestinnässä on myös hyödynnetty uusia kanavia muun muassa aloittamalla elintarvikemarkkinavaltuutetun kotisivuilla blogi, jossa toimiston työntekijät säännöllisesti julkaisevat asiantuntijakirjoituksia ajankohtaisista ketjun toimintaan liittyvistä asioista. Valtuutettu on myös vuoden aikana tavannut laajasti elintarvikeketjun eri toimijoita, ja sitä kautta tehnyt toimintaansa tunnetuksi. Tapaamisissa ja erityisesti vierailuilla on pyritty painottamaan laajempia kohderyhmiä tapaamalla kerralla laajempia toimijoiden joukkoja yksittäisten toimijoiden sijaan.

Vaikuttaminen säädösvalmisteluhankkeisiin

Vuoden 2024 toimintasuunnitelman mukaan valtuutettu tulee aktiivisesti seuraamaan elintarvikemarkkinalainsäädäntöön liittyviä lainsäädäntöhankkeita ja tarvittaessa osallistuu niihin tuomalla esiin käytännön kokemuksia lainsäädännön toimivuudesta ja mahdollisista muutostarpeista.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti joulukuussa 2024 elintarvikemarkkinalainsäädännön uudistamistyöhön liittyvät ohjaus- ja valmisteluryhmät. Ryhmien tehtävänantona on kartoittaa elintarvikemarkkinalain mahdolliset muutostarpeet ja tehdä ehdotukset säädösmuutoksiksi. Valtuutettu on avustanut ministeriötä hankkeessa alusta alkaen kertomalla ministeriölle käytännön kokemuksia lainsäädännöstä sekä sen muutostarpeista. Elintarvikemarkkinavaltuutettu jatkaa työtä osallistumalla siihen aktiivisesti valmisteluryhmän jäsenenä.

2.2 Kansainvälinen yhteistyö

Euroopan unionin tason yhteistyö

Elintarvikemarkkinavaltuutettu toimii Euroopan unionin hyvän kauppataivan vastaisista käytännöistä yritysten välisissä suhteissa maataloustuote- ja elintarvikeketjussa annetun direktiivin (EU) 2019/633 (jäljempänä kauppatapadirektiivi) mukaisena valvontaviranomaisena Suomessa. Itsenäisenä ja riippumattomana viranomaisena elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävänä on varmistaa kauppatapadirektiivissä säädettyjen kieltojen tehokas täytäntöönpanon valvonta Suomessa.

Kauppatapadirektiivi velvoittaa Euroopan komissiota ja jäsenvaltioiden valvontaviranomaisia tekemään tiivistä yhteistyötä. Siten voidaan varmistaa yhteinen lähestymistapa direktiivissä vahvistettujen sääntöjen soveltamiseen. Direktiivi korostaa erityisesti jäsenvaltioiden velvollisuutta tarjota toisilleen vastavuoroista apua esimerkiksi jakamalla tietoja ja avustamalla tutkimuksissa, joilla on valtioiden rajat ylittävä ulottuvuus.

Edistääkseen täytäntöönpanon tehokasta valvontaa komissio on kauppatapadirektiivin perusteella valvoitettu olemaan apuna järjestämässä jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten välisiä säännöllisiä kokouksia, joissa on mahdollista jakaa direktiivin säännösten soveltamisen kannalta asiaankuuluvia tietoja, parhaita käytäntöjä, tietoja uusimmasta kehityksestä, valvontakäytäntöjä ja suosituksia. Valvontaviranomaisten on kokoonnuttava vähintään kerran vuodessa keskustelemaan direktiivin soveltamisesta komissiolle laadittavien vuosikertomusten pohjalta. Komissio myös hallinnoi verkkosivustoa, joka mahdollistaa valvontaviranomaisten välisen ja komission kanssa tapahtuvan tietojenvaihdon.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto osallistui vuonna 2024 komission koordinoiman jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten verkoston (UTP Enforcement network) toimintaan. Euroopan komission maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston UTP-yksikkö järjesti vuonna 2024 kaksi yleiskokousta (plenary meetings). Näissä kokouksissa käsiteltiin muun muassa komission valmistelussa ollutta rajat ylittävien tapausten tutkintaa koskevaa asetusehdotusta sekä kauppatapadirektiivin tulevaa arviointia vuonna 2025. Kokouksissa käsitellään lisäksi jäsenvaltioiden esittelystä valvonnassa ilmenneitä ajankohtaisia aiheita.

Kesäkuun kokouksen yhteydessä elintarvikemarkkinavaltuutetulle tuli tilaisuus tavata Euroopan komission maatalouskomissaari Janusz Wojciechowski. Komissaari oli erityisen kiinnostunut niistä kokemuksista, joita Suomella on esimerkiksi ns. private label -elintarvikkeiden valmistukseen ja myyntiin liittyvistä kauppatavoista. Komissaarille esiteltiin lisäksi Suomen elintarvikemarkkinallain mallia, jonka mukaan valtuutetun tehtävänä on avustaa osapuolia sovinnolliseen ratkaisuun pääsemiseksi.

Euroopan komission tehtävänä on valvoa kauppatapadirektiivin täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. Lisäksi komission tehtävänä on arvioida direktiivin tehokkuutta. Tämän mahdollistamiseksi jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten on toimitettava komissiolle vuotuinen kertomus, jossa on tarpeen mukaan annettava määrällisiä ja laadullisia tietoja valituksista, tutkimuksista ja tehdyistä päätöksistä. Vuoden 2024 toimintaa koskeva raportti on sisällytetty toimintakertomukseen.

Pohjoismainen yhteistyö

Toimintavuoden aikana tiivistettiin pohjoismaista kauppatapadirektiivin valvontaviranomaisten yhteistyötä. Ruotsin kilpailuviraston, jolle direktiivin valvonta kuuluu, johdolla pidettiin kesäkuussa Tukholmassa yhteistyökokous, johon osallistuivat toimivaltaiset viranomaiset Ruotsista, Tanskasta, Suomesta, Norjasta ja Färsaarilta. Kokouksessa jaettiin parhaita valvontakäytäntöjä ja keskusteltiin rajat ylittävän valvonnan kehittämisestä. Jatkokokous järjestettiin etäkokouksena marraskuussa ja pohjoismaista yhteistyötä tiivistetään erityisesti komission valmistelussa olevan rajat ylittävien tapausten tutkintaa koskevan asetuksen sujuvan täytäntöönpanon varmistamiseksi.

2.3 Elintarvikemarkkinavaltuutetun antamat ohjeistukset, suositukset ja ehdotukset

Ohjeistukset

Ohjeistus myymättä jääneiden tuotteiden palautuksista 17.6.2024

Elintarvikemarkkinalakiin lisättiin vuonna 2021 muun muassa tuotteiden palautuksia koskeva 2 f §:n säännös, jota on tiukennettu 1.5.2023 voimaan tulleella muutoksella (337/2023). Elintarvikemarkkinavaltuutettu julkaisi kesäkuussa myymättä jääneiden tuotteiden palautuksia koskevan säännöksen tulkintaa selventävän ohjeistuksen. Ohjeistukseen on koottu säännöksen soveltamista koskevat keskeiset tiedot sekä konkreettisia esimerkkejä pykälässä tarkoitettusta palautukset kieltävästä pääsäännöstä sekä sitä koskevista poikkeuksista.

Suosituks

Valtuutettu voi antaa hyviä kauppatapoja koskevia suosituksia esimerkiksi ajankohtaisiin aiheisiin liittyen. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto ei antanut vuonna 2024 yhtään suositusta.

Ehdotukset

Elintarvikemarkkinavaltuutettu voi vaikuttaa elintarvikeketjun toimivuuden edistämiseen muun muassa tekemällä ehdotuksia. Valtuutettu seuraa elintarvikemarkkinoihin liittyvää päätöksentekoa, yhteiskunnallista keskustelua ja yhteiskunnasta nousevia ilmiöitä. Tarvittaessa valtuutettu tekee eri tahoille ehdotuksia ajankohtaisista toimialaa koskevista aiheista, joilla kiinnitetään toimijoiden huomiota elintarvikemarkkinoiden toimivuuteen ja pyritään edistämään positiivista muutosta. Ehdotusten vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla toteutunutta muutosta esitetyissä asioissa.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto ei tehnyt vuonna 2024 yhtään ehdotusta.

3 Toiminnallinen tehokkuus

3.1 Toiminnan kustannukset ja määrärahojen käyttö

Toiminnan kokonaiskustannukset vuonna 2024 olivat 463.000 euroa. Tilikauden menot pienenevät 87.000 euroa edellisvuoteen verrattuna. Suurin osa eli n. 85 % toimiston kuluista kohdistui henkilöstömenoihin.

Toimintamenojen tuotto- ja kululaskelma löytyvät kohdasta 6.1, rahoituksen rakenne kohdasta 6.2. ja kustannukset kululajeittain kohdasta 6.3.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun kustannukset, tuotot ja henkilötyöpanos vuonna 2024

Ydintoiminto	Toteuma 2023			Tavoite 2024			Toteuma 2024		
	Kustannukset 1 000 €	Tuotot 1000€	Htv	Kustannukset 1 000 €	Tuotot 1000€	Htv	Kustannukset 1 000 €	Tuotot 1000€	Htv
Elintarvikemarkkinavaltuutettu	552	2	6	633	0	6	463	0	4

Taulukko 1. Elintarvikemarkkinavaltuutetun kustannukset, tuotot ja henkilötyöpanos

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston henkilöstömenot olivat 393.119 euroa vuonna 2024, mikä oli 127.000 euroa vähemmän kuin asetettu tavoite. Henkilötyövuosien (htv) tavoitteeksi oli asetettu 7, mutta toteuma jäi 4 htv:hen. Toteumassa on mukana myös edellisen valtuutetun osuus 0,66 htv:ta. Elintarvikemarkkinavaltuutetun sijainen päätti tammikuussa 2024 jäädyttää rekrytoinnit uuden elintarvikemarkkinavaltuutetun toimikauden alkuun asti. Tästä syystä vuonna 2024 ei palkattu uusia työntekijöitä aiemmin lähteneiden tilalle. Henkilöstömenoihin sisältyvät edelliselle valtuutetulle maksetut noin 50.000 euron lomakorvaukset.

Elintarvikemarkkinain mukaan Ruokavirasto huolehtii valtuutetun toimiston hallintopalveluista. Hallinnolliset palvelut koostuvat esihenkilötyöstä, henkilöstö-, talous-, IT- ja käyttäjäpalveluista. Käyttäjäpalvelut sisältävät muun muassa vuokra- ja sähkökuluja, turvallisuus-, kulunvalvonta-, kirjaamo- ja lähettämöpalveluja. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto allekirjoitti 13.5.2024 Ruokaviraston kanssa sopimuksen hallintopalveluista, jossa sovittiin palveluista aiheutuvista kustannuksista, niiden perusteista, kustannusten jakautumisesta ja kustannusten korvaamisesta sekä muista ehdoista. Vuonna 2024 Ruokavirasto peri hallinnollisista palveluista yhteensä 50.000 euroa. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston muut palvelujen ostot koostuivat erilaisista ulkoisilta palveluntarjoajilta hankituista palveluista, kuten työterveyspalveluista, viestinnän palveluista ja käännöspalveluista. Lisäksi henkilöstö on osallistunut joihinkin maksullisiin tilaisuuksiin.

Tarvikkeiden ja tavaroiden hankinnat koostuvat pääosin juridisista ja markkinoita käsittelevistä aineistoista, kuten sähköisistä lakitietopalveluista ja digilehtitilauksista. Toteuma alittui reilulla 7.000 eurolla tavoitteesta, koska muun muassa lehti- ja kirjatilauksia supistettiin huomattavasti sekä henkilöstömäärä oli suunniteltua pienempi.

Toimiston muut kulut koostuvat pääosin matkakustannuksista. Valtuutetun toimisto tapasi kaupan, teollisuuden, tuottajien sekä etujärjestöjen edustajia enimmäkseen toimiston tiloissa, minkä vuoksi matkakustannukset ovat alittuneet merkittävästi aiemman valtuutetun asettamasta tavoitteesta.

4 Tuotokset ja laadunhallinta

4.1 Vireille tulleet ja käsitellyt asiat vuosina 2020–2024

Toimenpide	2020	2021	2022	2023	2024
Neuvonta, ohjaus ja lausunnot, josta	10	47	50	39	18
Lausunnot	2	0	4	2	5
Neuvonta-asiat	8	40	39	35	12
Ohjeistukset	0	4	2	2	1
Suosituks	0	1	2	0	0
Ehdotukset	0	0	1	0	0
Kyselyt, haastattelut ja muut taustaselvitykset	0	2	2	4	
Valvonta-asiat, josta	0	0	1	2	1
Toimenpidepyynnöt	0	0	1	0	1
Oma-aloitteiset	0	0	0	2	0
Päätökset	0	0	0	0	0
EU-asiat, josta	0	1	6	7	1
Viranomaisyhteistyö	0	1	5	6	0
Raportointi	0	0	1	1	1

Taulukko 2. Toimenpiteet 2020–2024, HUOM. tilastointiperusteiden muutos neuvonta-asioiden osalta vuodelle 2024

Neuvonta-asiat

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa hoidettujen neuvonta-asioiden määrä vuotta 2024 koskevassa tilastossa on merkittävästi pienempi kuin aiempina vuosina. Tämä johtuu pääasiallisesti toimistossa käyttöön otetusta uudesta tavasta tilastoida asioita. Tilastoon on vuoden 2024 osalta merkitty ainoastaan sellaiset neuvonta-asiat, jotka ovat edellyttäneet toimistolta konkreettisia toimenpiteitä. Tyypillisesti tällaisia toimenpiteitä ovat olleet yrityksen toimittamaan materiaaliin ja tietoihin perehtyminen sekä vähintään sähköpostitse lähetetty vastaus neuvonnan sisällöstä. Joissakin tapauksissa on myös järjestetty valtuutetun toimiston henkilökunnan ja neuvontaa pyytäneiden yritysten edustajien välillä erillisiä tapaamisia, joissa neuvontaa on annettu. Sen sijaan tilastoon ei ole enää merkitty sellaisia puhelimitse tai sähköpostitse tulleita yhteydenottoja, joihin on rutiininomaisesti heti vastattu tai jotka eivät ole liittyneet elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltaan kuuluviin asioihin.

Neuvonta-asioista suurin osa on liittynyt joko maksuaikoihin tai myymättä jääneiden tuotteiden palautuksiin. Näitä koskevat säännökset muuttuivat 1.5.2023 lukien, mikä on huomattavasti lisännyt maksuaikoihin ja palautuksiin liittyvien yhteydenottojen osuutta valtuutetun toimistoon tulevien yhteydenottojen kokonaismäärästä. Tämän johdosta valtuutetun maksuaikoihin liittyvää ohjeistusta päivitettiin vuoden 2023 aikana, ja vuoden 2024 aikana julkaistiin palautuksia koskeva ohjeistus.

Lausunnot

Elintarvikemarkkinavaltuutettu pyrkii antamiensa lausuntojen kautta esimerkiksi lainsäädäntöhankkeissa vaikuttamaan tulevan lainsäädännön sisältöön tuomalla esiin omia näkemyksiään ja kokemuksiaan lainsäädännön toimivuudesta ja mahdollisista muutostarpeista.

Vuonna 2024 elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto antoi viisi lausuntoa.

Elintarvikemarkkinalainsäädännön muutos

Elintarvikemarkkinalakiin hallitusohjelman mukaisesti valmisteltavien muutosten ensimmäinen vaihe käsiteltiin eduskunnassa syksyllä 2024. Elintarvikemarkkinavaltuutettu antoi keväällä 2024 lausuntonsa hallituksen esityksen luonnoksesta ja esitti syksyllä eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan kuulemisessa oman asiantuntijalausuntonsa kyseisestä hallituksen esityksestä HE 84/2024 vp.

Lausunto talousarvioehdotuksesta 2025

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston resurssitarpeista esitettiin asiantuntijalausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle syksyllä 2024 (HE 109/2024 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025).

Julkisten hankintojen yleisten sopimusehtojen päivittäminen

Valtiovarainministeriö valmisteli vuonna 2024 luonnoksen uusiksi julkisten hankintojen yleisiksi sopimusehdoiksi. Elintarvikemarkkinavaltuutettu antoi luonnoksesta lausuntonsa ja korosti, että sopimusehdoissa tulee ottaa huomioon kaikkia elintarvikehankintoja koskevat elintarvikemarkkinalain säännökset.

Lisäksi oikeusministeriölle annettiin syksyllä lausunto sakan ja muiden omaisuuteen kohdistuvien seuraamusten täytäntöönpanoa koskevasta lakiehdotuksesta.

Valvonta-asiat

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa tuli vuonna 2024 vireille valvonta-asia, joka koskee menettelyä näytteenotossa vilja-alalla. Taustalla oli elintarvikemarkkinavaltuutetulle asiassa tehty toimenpidepyyntö.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa jatkettiin vuoden 2024 aikana niin sanotun vihjekananan kehittämistyötä. Vihjekanavalla on tarkoitus tarjota elintarvikeketjun toimijoille mahdollisuus matalalla kynnyksellä ilmoittaa markkinoilla havaituista ongelmista. Tiedot ovat elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistolle tarpeen valvonnan kohdentamiseksi sekä myös elintarvikeketjun toiminnan seuraamiseksi laaja-alaisesti. Vuoden 2024 aikana viestitiin toimiston verkkosivuilla nyt jo olemassa olevasta mahdollisuudesta olla yhteydessä ja ilmoittaa havaituista ongelmista myös anonymisti. Lisäksi selviteltiin ilmoituskanavan kehittämistä mm. siitä näkökulmasta, että yhteydenottajien kanssa voitaisiin käydä myös jatkokeskustelua tarvittaessa anonymisti. Kustannuksiltaan kohtuullisen ratkaisun löytäminen on toistaiseksi osoittautunut haastavaksi.

Käytännön havainnot ja elintarvikeketjun toimijoiden kanssa käydyt keskustelut osoittavat, että kynnys toimenpidepyyntöjen tekemiseen elintarvikemarkkinavaltuutetulle on edelleen suuri. Tähän on varmasti monia syitä, joista yksi merkittävimmistä on kaupallisten kustotoimien pelko. Tästä syystä valtuutetun toimistossa kehitetään jatkuvasti niitä tapoja, joilla markkinoilta saadaan tietoja oma-aloitteisten valvontatoimien suunnittelua ja kohdentamista varten. Niin ikään pohditaan aktiivisesti toimia, joilla kaupallisten kustotoimien pelkoa voidaan lieventää, mukaan lukien mahdolliset ehdotukset lainsäädännön muuttamiseksi tältä osin.

EU-asiat

Elintarvikemarkkinavaltuutetun keskeisimmät kansainväliset sidosryhmät ovat Euroopan komissio ja EU:n jäsenvaltioiden valvontaviranomaiset. Komission koordinoima jäsenvaltioiden valvontaviranomaisten verkosto aloitti toimintansa kesällä 2022. Verkosto mahdollistaa monipuolisen yhteistyön jäsenvaltioiden ja komission välillä. EU:n UTP-viranomaiset ja komissio esimerkiksi jakavat keskenään kokemuksia lainsäädännön soveltamisesta tiedustelujen (request for information, RFI) kautta.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto joutui vuoden 2024 ajan toimimaan tavallistakin vähäisemmällä henkilöstöresursseilla. Tämä valitettavasti johti siihen, että toimistossa ei ollut mahdollista käyttää resursseja UTP-viranomaisten tekemiin tiedusteluihin vastaamiseen.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toteuttamat kyselyt

Vuoden 2024 aikana elintarvikemarkkinavaltuutettu toteutti kolme alakohtaista kyselyä, joilla selvitettiin mahdollisia epäkohtia elintarvikemarkkinoilla. Kyselyt kohdistuivat hedelmä- ja marja-alaan, juoma-alaan sekä liha-alan alkutuotantoon. Kyselytulokset vahvistavat elintarvikemarkkinavaltuutetun kokonaiskuvaa markkinoiden toiminnasta ja auttavat tunnistamaan elintarvikeketjun keskeisiä haasteita.

Hedelmä- ja marja-ala

Hedelmä- ja marja-alan tuotteiden kaupassa suurimmaksi ongelmaksi kyselyn perusteella nousi sopimusehtojen yksipuolinen muuttaminen, jonka koki ongelmaksi 40 prosenttia kyselyyn vastanneista. 26 prosenttia vastaajista puolestaan oli kohdannut palautuksiin liittyviä ongelmia viimeisen 12 kuukauden aikana.

64 prosenttia vastaajista tiesi elintarvikemarkkinalaista ja 61 prosenttia oli tietoisia elintarvikemarkkinavaltuutetun olemassaolosta. Suuremmat yritykset tunsivat lain ja valtuutetun tehtävät pienempiä toimijoita paremmin.

Juoma-ala

Juoma-alan kyselyssä korostuivat maksuaikoihin liittyvät ongelmat, sillä jopa puolet kyselyyn vastanneista ilmoitti kohdanneensa maksuaikoihin liittyviä haasteita viimeisen 12 kuukauden aikana. 63 prosenttia vastaajista kertoi, ettei tuotteita ollut maksettu lainmukaisten maksuaikojen puitteissa ja 50 prosenttia puolestaan, ettei tuotteita ollut maksettu sopimusehtojen mukaisten maksuaikojen puitteissa.

Elintarvikemarkkinalaki tunnettiin vastaajien keskuudessa melko hyvin, sillä 67 prosenttia oli tietoisia laista. Lisäksi suurin osa vastaajista koki lain parantaneen tavarantoimittajien asemaa elintarvikeketjussa ainakin jossain määrin. Elintarvikemarkkinavaltuutetusta tiesi 64 prosenttia kyselyyn vastanneista.

Liha-alan alkutuotanto

Suurimmaksi ongelmaksi liha-alan alkutuotannon kaupankäynnissä koettiin ehtojen yksipuoliset muutokset. Ehtojen yksipuolisen muuttamisen koki ongelmaksi 33 prosenttia kyselyyn vastanneista.

81 prosenttia kaikista vastaajista tiesi, että Suomessa on elintarvikemarkkinalaki. Suuremmat, yli 2 miljoonan euron liikevaihtoa tekevät yritykset tiesivät elintarvikemarkkinalaista muista yrityksistä useammin. 78 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista yrityksistä puolestaan tiesi, että Suomessa toimii elintarvikemarkkinavaltuutettu.

Liha-alan alkutuotantokyselyn tulokset julkaistaan alkuvuonna 2025.

4.2 Viestintä

Vuoden 2024 aikana elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto kehitti viestintäkäytäntöjään. Sosiaalisen median näkyvyyttä kasvatettiin LinkedInissä, kun seuraajamäärä nousi 311:stä 402:een (+91 seuraajaa). X:ssä (ent. Twitter) seuraajamäärä puolestaan laski 392:sta 375:een (-17 seuraajaa). Syitä seuraajamäärän laskuun X:ssä voivat olla elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston vuoden alussa tekemä linjaus jättää X jatkossa pienempään rooliin toimiston viestintäkanavissa, sekä useiden henkilöiden päätös poistua sovelluksesta.

Uutiskirje pysyi tärkeänä viestintäkanavana, ja sen tilaajamäärä kasvoi vuoden aikana 239:stä 287:ään (+48 uutta tilaajaa). Vuonna 2024 julkaistiin yhteensä kuusi uutiskirjettä, joissa käsiteltiin elintarvikemarkkinoiden ajankohtaisia aiheita ja toimiston toimintaa.

Merkittävä viestinnällinen uudistus oli elintarvikemarkkinavaltuutetun blogin lanseeraus, jossa toimiston asiantuntijat käsittelevät elintarvikemarkkinoiden ajankohtaisia kysymyksiä ja tarkastelevat elintarvikeketjun toimintaa elintarvikemarkkinoin näkökulmasta. Blogissa on myös julkaistu vieraskynätekstejä ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Blogin avulla halutaan tuoda elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltaan kuuluvia asioita helpommin saavutettavaan ja kevyesti luettavissa olevaan muotoon. Blogi lanseerattiin lokakuussa, ja vuoden aikana ehdittiin julkaista neljä blogikirjoitusta.

Toimisto julkaisi vuoden aikana kolme tiedotetta ja yhdeksän uutista. Toukokuussa julkaistiin lisäksi ohjeistus palautuksista, johon on koottu opastusta palautuksia koskevan sääntelyn noudattamisen tueksi.

Verkkosivujen käyttäjäystävällisyyttä parannettiin toteuttamalla laajempi sivuston rakenneuudistus, jossa poistettiin tarpeetonta sisältöä ja kiinnitettiin huomiota sivuston toiminnallisuuteen, luettavuuteen ja saavutettavuuteen. Lisäksi toimisto laati ensimmäistä kertaa kielisuunnitelman, joka selkeyttää, millä kielillä toimiston julkaisuja ja sisältöjä jatkossa tarjotaan. Kielisuunnitelma noudattaa kielilain vaatimuksia ja varmistaa, että kaksikielisen viranomaisen keskeinen tieto on saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi. Verkkosivuille lisättiin myös uusi ”*Ilmoita havaitsemastasi ongelmasta*” -lomake. Lomakkeen tavoitteena on madaltaa kynnystä ilmoittaa elintarvikemarkkinavaltuutetulle mahdollisista epäkohdista – myös anonyymisti.

4.3 Esiintymiset, tapaamiset ja vierailut sekä asiantuntijajäsenyydet

Toimintavuoden aikana valtuutettu on tavannut laajasti elintarvikealan tuottajia sekä teollisuuden, kaupan, keskusliittojen ja toimialayhdistysten edustajia. Lisäksi on ollut useita tapaamisia valtuutetun toimiston henkilöstön ja keskeisten yhteistyötahojen (mm. maa- ja metsätalousministeriö, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Luonnonvarakeskus, elintarvikeketjun kauppatalautakunta jne.). Elintarvikemarkkinavaltuutettu ja toimiston työntekijät ovat myös vuoden aikana pitäneet asiantuntijapuheenvuoroja useissa eri tahojen järjestämissä elintarvikeketjua koskevissa tilaisuuksissa.

Valtuutetun toimiston edustajat ovat olleet jäseninä Ruokaketjun toimivuus ja arvonmuodostus (Ruokaketju) -hankkeen ohjausryhmässä sekä maa- ja metsätalousministeriön asettamassa elintarvikeketjun tilastointityöryhmässä. Elintarvikemarkkinavaltuutettu osallistuu elintarvikemarkkinoin muutosten valmistelutyöhön maa- ja metsätalousministeriön marraskuussa 2024 asettaman valmistelutyöryhmän asiantuntijajäsenenä.

5 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

5.1 Henkisten voimavarojen hallinta

Vuoden 2024 aikana on elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa kiinnitetty erityistä huomiota keskeisiin henkilöstön hyvinvointiin ja työviihtyvyyteen liittyviin asioihin. Käytännön tasolla kokouskäytäntöjä ja toimiston sisäistä tiedonjakoa on edelleen kehitetty avoimempaan sekä vuorovaikutteisempaan suuntaan. Edelleen huomiota on kiinnitetty johtamisen ja työnjaon selkeyteen sekä täsmällisyyteen. Hybridityön tekemisestä on laadittu yhteiset pelisäännöt, jotka mahdollistavat työnteon joustavasti kunkin toimiston työntekijän yksilöllinen elämäntilanne huomioiden.

Vuoden 2024 aikana solmittiin sopimus elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston liittymisestä osaksi Ruokaviraston palkkausjärjestelmää. Palkkausjärjestelmään siirtyminen toteutetaan vaiheittain alkuvuoden 2025 aikana. Palkkausjärjestelmään siirtymisen yhteydessä jokaisen toimiston työntekijän henkilökohtainen tehtäväkuvaus päivitetään ajan tasalle.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston henkilöstössä on ollut sen toimintavuosien aikana toimiston pieneen kokoon nähden paljon vaihtuvuutta. Vaihtuvuus kuormittaa toimiston jo entisestään niukkoja henkilöstöresursseja ja aiheuttaa osaamisvajetta. Tämän vuoksi vaihtuvuuden pienentäminen on toimistossa keskeinen tavoite, jota toteutetaan muun muassa edellä mainituilla toimilla. Jatkossa myös jokaisen työntekijän henkilökohtaisen työtilanteen seuranta kiinnitetään systemaattista huomiota säännöllisillä keskusteluilla, millä pyritään hallinnoimaan voimavaroja sekä tunnistamaan mahdollisia kuormitustekijöitä mahdollisimman ajoissa.

Tunnusluku	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024
HENKILÖSTÖN RAKENNE						
Henkilöstömäärä (htv), josta	0,33	4,68	7,86	7,36	5,7	4,0
Osa-aikaisen henkilöstön osuus (%)	0		0	0	0	0
Naiset/miehet (%)			63/32	71/29	69/31	60/40
HYVINVOINTI JA OSAAMINEN						
Sairauspoissaolot (työpäivät/htv)		1,7	3,6	11,8	3,7	0
Koulutustaso (indeksiluku 1–8)			7	6,6	6,7	6,6
Koulutus ja kehittäminen (työpäivät/htv)		1,5	1,15	0,54	1,8	1

Taulukko 3. Henkisten voimavarojen hallinta

5.2 Henkilöstöresurssit ja henkilöstön rakenne

Vuoden 2024 alussa maa- ja metsätalousministeriö pidätti elintarvikemarkkinavaltuutetun määräaikaista virkaa hoitaneen henkilön virantoimituksesta. Toimiston lakimies toimi valtuutetun sijaisena 18.1.-31.8.2024 välisen ajan. Nykyinen elintarvikemarkkinavaltuutettu aloitti tehtävässään syyskuussa 2024. Toimistossa työskenteli lisäksi johdon assistentti sekä kaksi erityisasiantuntijaa, joista toinen oli koko vuoden virkavapaalla.

Henkilöstöresurssit	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Toteuma 2024
Henkilöstömäärä vuoden lopussa		8	7	6	5
naiset / miehet (%)		63/37	72/28	69/31	40/60
henkilötyövuodet	4,68	7,86	7,36	5,7	4,0
keski-ikä		32,3	39,9	46,5	48
koulustustasoindeksi		7	6,6	6,7	6,6
vakinaiset		2	3	3	3
määräaikaiset		6	4	3	2
kokoaikaiset		8	7	6	5
osa-aikaiset		0	0	0	0
säännöllisenä työaikana tehdyn työajan osuus vuosityöajasta	91	84	82	86	82
kokonaistyoivoimakustannukset € / vuosi (1000 euroa)	266	536	527	438	393

Taulukko 4. Henkilöstöresurssit

5.3 Työhyvinvointi ja kehittäminen

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston henkilöstöllä on ollut mahdollisuus halutessaan osallistua oman osaamisensa kannalta keskeisiin koulutuksiin, tapahtumiin ja webinaareihin. Lisäksi henkilöstö on osallistunut joihinkin Ruokaviraston järjestämiin koulutus- ja infotilaisuuksiin.

Toimisto on tarjonnut henkilöstölleen Epassi Flex ja Epassi Lounas -edut sekä mahdollisuuden käyttää työaikaan liikuntaan tunnin viikossa. Lisäksi henkilöstöllä on käytössään kattavat työterveyshuollon palvelut.

Toimiston henkilökunta vietti toukokuussa kehittämispäivän Hotel St. Georgessa työpsykologin johdolla. Päivä oli jatkoa marraskuussa 2023 aloitettuun työhyvinvointiohjelmaan, jonka tavoitteena on edistää positiivista työilmapiiriä ja lujittaa tiimihenkeä. Iltapäivä vietettiin iloisissa ja vauhdikkaissa tunnelmissa Linnanmäellä.

Marraskuussa järjestettiin toimiston suunnittelupäivä Lapland Hotelsin kokoustiloissa. Suunnittelupäivän aikana muun muassa luonnosteltiin seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaa sekä kehitettiin sisäisen toiminnan prosesseja. Suunnittelupäivän päätteeksi viettiin toimiston pikkujouluja Bistro Baskeri & Bassossa.

Vuoden aikana on pidetty useita toimiston strategia- ja toimintasuunnittelupalavereita, joissa jokainen on aktiivisesti jakanut omia huomioitaan ja näkemyksiään.

6 Tilinpäätösanalyysi

6.1 Tuotto- ja kululaskelma

1000 euroa	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Tavoite 2024	Toteuma 2024
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	0	0	0	0
Vuokrat ja käyttökorvaukset	0	0	0	0
Muut toiminnan tuotot	4	2	0	0
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet, tavarat				
- Ostot tilikauden aikana	11	7	12	4
- Varastojen lisäys(-))/vähennys(+)	0	0	0	0
Henkilöstökulut	527	438	520	393
Vuokrat	1	0	5	0
Palvelujen ostot	70	74	70	62
Muut kulut	9	32	26	3
Valmistus omaan käyttöön (-)	0	0	0	0
Poistot	0	0	0	0
Sisäiset kulut	0	0	0	0
JÄÄMÄ I	-614	-549	-633	-462
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	0	0	0	0
SATUNNAISET TUOTOT JA -KULUT	0	0	0	0
JÄÄMÄ II	-614	-549	-633	-462

6.2 Rahoituslaskelma

Rahoituslähde (1000 euroa)	Toteuma 2022	Toteuma 2023	Tavoite 2024	Toteuma 2024
Toiminnan kokonaisrahoitus (tulot ja menot), josta				
Toimintamenomomentin rahoitus yhteensä, josta	500	500	500	500
- Nettomääräraha / nettokäyttö	500	500	500	500
- Yhteisrahoitus valtion talousarviotalouden sisältä (LKP 3978)	0	0	0	0
- Yhteisrahoitus EU:lta (LKP 3971)	0	0	0	0
- Muu yhteisrahoitus valtion talousarvion ulkopuolelta (LKP:t 3970 ja 3979)	0	0	0	0
- Maksullinen toiminta (LKKP 30 -alk.)	0	0	0	0
- Muut tulot (mm. muut 3 -alk. sekä 50, 60- ja 80 -alk. LKP:t)	4	2	0	0
Muu valtion TA-rahoitus (muiden mom. määrärahat)	0	0	0	0
Toimintamenomomentin rahoitus				
Nettokäyttö/ -käyttöarvio	615	550	633	463
TP/Budjetoitu/TAE	500	500	500	500
Edelliseltä vuodelta siirtynyt määräraha (arvio)	356	242	192	192
Seuraavalle vuodelle siirtyvä määräraha (arvio)	242	192	59	229

6.3 Kustannukset kululajeittain

v. 2024	Kululaji	LKP -tili	Toteuma (€)
	Yhteensä		462 710
4300111500 ETMV:n toimisto	39. Muut toiminnan tuotot	Totals	-483
		39610000 Yhteistoiminnan kustannusten korvaukset EU:	-483
	40. Aineet tarvikkeet ja tavarat	Totals	4 220
		40020000 Kirjat, lehdet ja muut painotuotteet	4 072
		40030000 Elintarvikkeet, juomat ja tupakka	110
		40060000 Poltto- ja voiteluaineet	36
		40090000 Muut aineet, tarvikkeet ja tavarat	3
	41. Henkilöstökulut	Totals	393 119
		41000100 Virkasuhteisten varsinaiset palkat	267 952
		41000400 Virkasuhteisten lomarahat	19 866
		41000500 Virkasuhteisten lomakorvaukset	44 900
		41000800 Virkasuhteisten matkapäiväkorvaukset	55
		41100000 Työnantajan sosiaaliturvamaksut	3 860
		41120000 Eläkemaksut	55 298
		41140000 Tapaturmamaksut	1 188
	42. Vuokrat	Totals	96
		42030000 Kuljetusvälineiden vuokrat	96
		42090000 Muut vuokrat	0
	43. Palvelujen ostot	Totals	62 331
		43240000 Pankkipalvelut	42
		43300000 Koulutuspalvelut	795
		43310001 Työterveyspalvelut	3 115
		43900000 Ravitsemispalvelut	1 009
		43920001 Tietotekniikan asiantuntija- ja ylläpitopalvelut	5 258
		43920010 Käännös- ja tulkkaukspalvelut	1 632
		43990000 Muut ulkopuoliset palvelut	50 480
	45. Muut kulut	Totals	3 427
		45000100 Päivärahat kotimaa	221
		45000200 Päivärahat ulkomaat	218
		45010000 Kilometrikorvaukset	23
		45020001 Matkustuspalvelut	2 820
		45200000 Patentti-, lisenssi- ja käyttöoikeusmaksut	6
		45990000 Muut kulut	139

7 Epäilty väärinkäytökset

Ruokavirasto teki 8.11.2023 Helsingin poliisilaitokselle tutkintapyynnön elintarvikemarkkinavaltuutettu Olli Wikbergin toiminnasta virkatehtävissään. Tutkintapyyntö johtuu epäilystä virka-aseman väärinkäytöksestä, joka koskee valtion varojen käyttöä työtehtävien hoidossa mm. matkustukseen ja hankintoihin. Maa- ja metsätalousministeriö pidätti Olli Wikbergin virasta rikossyytteen ja sen edellyttämien tutkimusten ajaksi. Virantoimituksesta pidättäminen tuli voimaan 17.1.2024 lukien, ja 18.1.-31.8.2024 elintarvikemarkkinavaltuutetun sijaisena toimi lakimies Ismo Tuominen.

Helsingin poliisilaitos aloitti asiassa esitutkinnan, joka valmistui syyskuussa 2024. Asia on tällä hetkellä syyteharkinnassa.

8 Kauppatapadirektiivin 10 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu raportti

Euroopan unionin jäsenvaltioiden elintarvikemarkkinavaltaviranomaiset toimittavat vuosittain Euroopan komissiolle raportin (Kauppatapadirektiivin 10 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu raportti), jossa esitetään muun muassa saatujen valitusten lukumäärä sekä vireille pantujen ja päätettyjen tutkimusten lukumäärä edeltävän vuoden aikana Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston vuoden 2024 raportti on toimintakertomuksen liitteenä (liite 1. UTP Report 2024).

Helsingissä 28.2.2025

Jarno Sukanen
elintarvikemarkkinavaltuutettu

Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto / PL 200 / 00027 RUOKAVIRASTO
Livsmedelsmarknadsombudsmannens byrå / PB 200 / 00027 LIVSMEDELSVERKET The Office of the Food
Market Ombudsman / P.O. Box 200 / FI-00027 FINNISH FOOD AUTHORITY, FINLAND
+358 29 520 55 33 / etmv@etmv.fi

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto - The Office of the Food Market Ombudsman

 @ETMV_toimisto